

پاموک برداشت هایش را با معنا شارژ می کند

بخش دوم

مگنوس اریکسون
مترجم: ریاب محب

پاموک در رومان « برف» عشق ها و رویا های شاعر و تحولات فکری او و همچنین چهره ی ترور و فساد و رشوه خواری را به بهترین وجهی به تصویر کشیده است. پوست شهر « کار» از خود کشی ها، حمله های تروریستی، دروغ و فروپاشی متورم است. با تمام این احوال و با وجود جنائی / پلیسی بودن کتاب، « برف» رومانی سیاسی نیست و بیشتر به مسائل فرهنگی / اجتماعی پرداخته است. شخصیت رومان در عین مدرن بودن، از دولت آتاتورک و بکارگیری خشونت برای مدرن سازی کشور ترکیه نفرت دارد. او نفرت خود را از فوندامنتالیسم نیز پنهان نمی کند. بدین لحاظ رومان « برف» رومانی سیاسی است (پاموک به وضوح از قتل عام ارمنی ها سخن می گوید). علاوه بر این پاموک در این کتاب تصویر کاملی از انسان سرگردان و آشفته و بیقرار معاصر نیز به دست می دهد.

پاموک در کتاب های « قلعه سفید» (بیاز کاله ۱۹۸۵) و « نام من قرمزا است» (بینیم آدیم کیرمیزی، ۱۹۹۸) به تضادهای سنت و مدرنیته از دیدگاه مذهبی، هنری و علمی پرداخته است. « قلعه سفید» داستانی تخیلی است و از نجیب زاده ای می گوید که در ۱۶۰۰ توسط دزد دریائی دزدیده و به استانبول آورده می شود. او از ترک مذهبی و پذیرفتن مذهب جدید سر باز می زند و مورد آزار قرار می گیرد تا اینکه توسط مرد دانشمندی که او را به بردگی می گیرد نجات می یابد. اینجا پاموک تصویری از دو برادر دوقلو به دست می دهد که ضعف هویتی او/یکی از برادرها، بنا به گفته خود پاموک از رابطه او با برادر بزرگش سرچشمه گرفته است. دوبرادر هریک در حیطه ی تخصصی خود موفقیت های علمی به دست می آورند.

نام من قرمز است، یکی از بهترین رومان های پاموک است. در این کتاب تضاد سنت و مدرنیته به اوج خود می رسد و هنر رنگی انسانی و گاه خدایانه به خود می گیرد. سال ۱۵۹۱ است. شاه مراد سوم تحت تأثیر هنر اروپای غربی چند تن از هنرمندانی را که در آثار خود « فرد گرایی» را جایگزین نقوش قدیمی کرده اند، به استخدام دربار می گیرد تا دوران حکومت او را در کتاب مصوری ثبت کنند. تا آن زمان کلاسیک ها به دنبال ارائه تصویرهای خداگونه آدمی بودند، اما حال انسان و نگاه او به هنر بایستی تعریف می شد. پس از اینرو آفرینش در اثر رخ می دهد و تکرار نمی شود. و به این ترتیب هنرمند در مقابل خدا قرار داده شده و دین مترادف تسلیم و فروتنی می شود. اما مسئله به این سادگی ها نیست. تضاد ها آنقدر سخت و عمیقند که دو نقاش کشته می شوند. پاموک بدینوسیله از مذهب و فوندامنتالیسم انتقاد می کند. گرچه او از قتل و آدم کشی می نویسد، اما در واقع این آثار و تابلوها هستند که افکار و ایده ها را فرم می دهند و حرف آخر را می زنند. نام من قرمز است از بحث های بینامتنی در باره هنر و ادبیات موج می زند، چیزی که به غنای کتاب می افزاید و آنرا صاحب سبک می کند.

استامبول در « کتاب سیاه» (کارا کیتاپ ۱۹۹۰) - یکی از شاهکارهای پاموک - به حرف رمز یا متنی مبدل می شود که لابلای نقل قول ها و نماد ها فرو می ریزد. پاموک در این کتاب نیز از حوادث پلیسی استفاده می کند، اما می گذارد که شخصیت های کتابش - پوا و دویله - حدسیات خودشان را با زبان پراست، و والتر و بنجامین باز گو کنند. این کتاب سرشار است از قصه های جنهمی و نقطه عطف های درونی. یک روزنامه نگار پیرو پسر برادرش و یک زن گمشده شخصیت های رومانند. روزنامه نگار آثار و اموالش را در چند خانه مختلف جای داده است تا در امان بمانند. مرد جوان به جستجوی زن گمشده سر از یکی از آپارتمان های پیرمرد یعنی عمویش در می آورد. در آنجا او با عکسی از خود به گفتگو نشسته و با عمویش و با روزگاری استانبول به مناقشه می پردازد. او در می یابد که تصویر او از شهر، همان تصویری است که در مقاله های عمویش آمده است، در حالیکه شهر به نوبه ی خود در خیل خیابان ها و بازارها و آدمها به متنی تبدیل می شود که به تفسیر نیاز دارد. پس برادر زاده می گوشت تا از دریچه ی دیگری که خاص خود اوست به شهر بنگرد. اما شاید در پشت تعاریف و معانی تازه نیز حرف دیگری هست که باید تفسیر شود؟ پاموک با طرح و تصویر زمانه به صور گوناگون جای تعبیر و تفسیر را باز می گذارد تا بگوید: تعبیر و تفاسیر عمری ناتمام و مکرر دارند. پروسه ای جاودانه و بی پایانند. تصاویر پاموک به تصویر صفحه شطرنج دریدا شبیه است. صفحه شطرنج دریدا « مطالعه کردن» را به نمایش می گذارد و نه ته دارد، نه انتها.

پاموک با تمرکز بر حرف رمز و مانا و همیشه بودن تعبیر و تفسیر، داستان - و نه داستان سرائی - را ناممکن می داند. هر چیزی نشانه چیز دیگری است. قصه گذراست و قابل تعریف دوباره نیست و یا اساساً هرگز وجود نداشته است که تعریف شود. اما با تمام این تفاسیر پاموک به بازگویی قصه و تصویر سازی هایش ادامه می دهد.

کتاب «زندگی دوباره» (ینی هایت ، ۱۹۹۴) اینگونه آغاز می شود: «روزی کتابی خواندم که زندگی ام را زیر و رو کرد. » شخصیت داستان دانشجویی ست محو مطالعه یک کتاب که او تصور می کند برای او نوشته شده است . ماجرای این کتاب هرگز شرح داده نمی شود و به صورت یک معما باقی می ماند. رابطه مرد جوان و کتاب رابطه ای درونی است . مرد با زنی که این کتاب را خوانده است به سفر می رود. آندو نمی دانند در پی چه می گردند. شاید به دنبال زندگی ای می گردند که آن را نمی فهمند. زندگی رازگونه است و آنها سر اسیمه به دنبالش می دوند. جستجوی آنها به دنبال زندگی در محیط های مختلف صورت می گیرد. آنها ناخواسته وارد دعوای فوندامنتالیست ها و طرفداران مدرنیسم می شوند آنجا که از کتاب خوانده شده نفرت پیدا می کنند. کتاب بدون اینکه چیزی بگوید ، از زندگی دیگری می گوید: « نه ای » است در پاسخ به پرسش ها و شوق رسیدن به صراحت و روشنی. علاوه بر ایندو جوان ، رهبر ناسیونالیستی هم نفرتش را از کتاب نشان می دهد. در نگاه این مرد کتاب مورد مطالعه تهدید غرب است به ترکیه ی اصل و به این ترتیب کتاب مبدل به نماد « نه » ، یعنی آنچه که به نظر فوندامنتالیست ها و ناسیونالیست تهدیدی برای ملت شمرده می شود: هوای نفسانی ، دموکراسی ، مدرنیسم ، از مذهب بریدن و جهانی کردن. کتاب درضمنی که وعده ی آزادی می دهد ، می لغزد و از ابهت می افتد.

ادبیات بینابینی و ستیز مدرنیسم و سنت دو موضوع موزد نظر اورهان پاموک است که او با بهره جستن از تکنیک های داستانی وطنز به آن دست می یازد. پاموک گاه این دو را درهم می آمیزد، بطور مثال در رومان « برف» متن به خزه ای بر روی مرداب تبدیل می شود ، زیرا که پاموک در صدد نشان دادن ناممکن بودن داستان است. پاموک دست به ساختن تئوری ادبی نمی زند ، بلکه تنها به دنبال ارائه یک نقطه نظر و نشان دادن مشخصه های زمان معاصر و باور مردم به قصه هائی ست که جبر و ستمگری می زایند ، یعنی : فوندامنتالیسم ، کمونیسم و ناسیونالیسم.

بی شک اورهان پاموک یکی از بزرگترین نویسندگان معاصر ماست. او هنرمندی حقیقت گو است که تک تک برداشت ها و مفاهیمش را با معنا شارژ می کند.

استکهلم سیزدهم اکتبر دو هزار و شش

.....

مطلب بالا به تاریخ سیزدهم ماه اکتبر دو هزار و شش در روزنامه سونسکا داگ بلادت (اس و د) صفحه نه به چاپ رسیده است. ماگنوس اریکسون منتقد ادبیات و موسیقی روزنامه سونسکا داگ بلادت می باشد. اسامی:

Orhan Pamuk – Magus Eriksson – Atatürk – Beyaz Kale – Benim Adım Kirmizi- Sultan Murad III - Kara Kitap – Poe & Doyle – Proust – Walter – Benjamin – Derrida – Yeni Hayat - ترجمه عنوان کتاب های اورهان پاموک از رباب محب می باشد . اسامی کتاب های پاموک به زبان سوئدی: